

בס"ד, יא מנחם אב תשפ"א.

לכבוד

מחלקת "אמא" הידברות, העוסקת במניעת הפלות

שלוי רב!

אספתי במאמר דלהלן, את יסודות השקפת היהדות בעניין הפלות, במשנתו של מו"ז מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א, עצם הנושא תופס חלק נרחב מהפעולות היומיומיות של מורנו שליט"א, וזהו אחד הדברים שמאוד נוגעים לליבו.

כל לידת ילד מקרבת את הגאולה - "אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף"

הנה בתלמוד (מסכת יבמות, דף סב ע"ב) נאמר: "אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף". כלומר יש אוצר של נשמות ששמו "גוף" ולידתם גורמת לגאולה. ועל הפסוק "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל"¹ דרשו: "ללמדך שאין השכינה שורה על ישראל אלא על שני אלפים ושני רבבות הגע עצמך, אילו היו שני אלפים ושני רבבות חסר אחת, היתה אשה מעוברת ביניהם, והפילה, הרי זה גורם לכך שתסתלק השכינה מישראל, (מסכת בבא קמא, דף פג ע"א).

תשובת מרים לאביה עמרם

ודבר פלא למדנו מתשובת מרים הנביא לאבירה עמרם אחרי הגזרה הקשה שגזר פרעה הרשע בגלות מצרים: "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" מספר התלמוד (מסכת סוטה, דף יב ע"א) ש'עמרם' שהיה אז גדול הדור, ולימים אביו של משה רבינו, אמר: 'לשוא אנו עמלים', ולכן גרש את אשתו. עמדו כל עם ישראל אחריו וגרשו נשותיהם. אמרה לו בתו – מרים הנביאה: אבא! גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא. עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולם והחזירו נשותיהן.

ובפירושו רש"י: ביאר את דברי הגמרא "פרעה לא גזר אלא בעולם הזה" - שנולדים ומתים וחוזרים הם לעולם הבא. "אתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא" - שהנשמות הנמצאות בעולם העליון, שטרם ירדו לדור עם הגוף בעולם הזה, אינן נמצאות באותו עולם המכונה "עולם הבא", ורק על ידי התחברות עם הגוף בעולם הזה זוכות הן לחיי העוה"ב"², לומדים אנו מכאן יסוד גדול והוא: שתורת ישראל מצווה עלינו שחובת ההורים לסבול צער עד כדי שיראו את הבנים מושלכים היאורה – וזאת בכדי לגמול חסד עם הנשמות הנמצאות בעולם העליון, שיזכו לחיי העולם הבא.

¹ במדבר פרק י', פסוק ל'

² ויעוין סנהדרין (דף קי ע"ב): "קטן מאימתי בא לעוה"ב... משעה שנולד וכו'",

תפארת עם ישראל היא במידת החסד, - ההריון הוא חסד לנשמות בעולם העליון

וזהו אחד מסימני העם היהודי 'גומלי חסדים'³ עם ישראל התפאר במידת החסד, כפי שמתאר ירמיה הנביא: "הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים מירכתי ארץ, במ עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו, קהל גדול ישונו הנה"⁴. ולכאורה הדבר צריך ביאור, מהי הבשורה הגדולה הזאת, שבשעה שהשם יתברך יקבץ את גלוייתינו הוא יביא לכאן עיור ופיסח?

והתשובה לכך היא: שלכל אומה ועם יש יעוד ומטרת חיים שבהם הם דוגלים. היוונים דגלו והתגאו ביופי וההדר של יפת. הרומאים דגלו בכח ובאבירי הצבא החזק. אולם עם ישראל דוגל בטיפול בעוורים, פיסחים, ונשים הרות שחלו במחלות קשות וקיים חשש סביר שעובריהם יולדו בעלי מומים. במסכנים אלו אנו נטפל, ועליהם גאווה.

המסירות שכלב בן יפונה למרים הנביאה, הוא דוגמא איך מנהגי ישראל במשך הדורות דאגו לאותם נשים שחלו במחלות קשות, כפי שספר התלמוד (מסכת סוטה, דף יב ע"א) שכלב בן יפונה שנשא את "עזובה" לאשה. "עזובה" - זו מרים, ולמה נקראת בשם "עזובה", משום שעזובה כל בחורי ישראל מלישא אותה משום שהיתה חולנית. וכלב בן יפונה נשא אותה לשם שמים, ונעשה לה לאב, והתעסק בה ברפואות ומזונות הצריכים לחולה, וזכה כלב שנרפאה מחוליה וחזרה להיות כנערה, וזכתה לחן וליופי, ולצאצאים מיוחדים במינם בעולם. כלב בן יפונה זכה להיות ממנהיגי ישראל כפי שדוגל עם ישראל ש"אותם עזובות" הם גאווה.

הדואג לשלום העובר - נקרא "אוהב ישראל"

כי זו חובתנו לדאוג להמשכיות של עם הנצח, שכל הדואג לדורות הבאים נקרא 'אוהב ישראל' וזאת כשם שהתלמוד (מסכת עירובין, דף כב ע"ב) הכתיר את 'יהושע בן נון' בשם "אוהב ישראל" וזאת למה? שבשעה שנכנסו לארץ ישראל, יהושע בן נון דאג לסלול דרכים בעליות ובמורדות לצורך הדורות הבאים, וכל הדואג להמשכיות של עם ישראל נקרא 'אוהב ישראל', אם כן הדברים הרי שקל וחומר הוא שהדואג לעוברים שהם הם העתיד של עם ישראל, נקרא אוהב ישראל.

החיוב להצלת עובר - 'לא תעמוד על דם רעך'

מאיך עלינו לדעת שהמפסיק חייו של העובר עובר על איסור: "לא תעמוד על דם רעך", וזאת מפני שהציווי 'לא תעמוד על דם רעך'⁵, נאמר גם על עוברים בהיותם ברחם אמם, שהתורה חסה על חיי העובר, וכך הכריעו גדולי הפוסקים: שהריגת עובר הוא איסור "רציחה", וזאת על סמך הנאמר: "שופך דם האדם באדם דמו ישפך"⁶. ודרשו על כך רבותינו ז"ל (מסכת סנהדרין דף נז ע"ב): איזהו אדם שהוא באדם? הוי אומר זה עובר שבמעו אמו! כפי שכתב מו"ר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א (שיעורי תורה לרופאים, סימן רלד) בשם מרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל. וכך פסק גם מרן הגר"י יוסף זצ"ל (יביע אומר אבן העזר חלק ד סימן א).

³ כמבואר בגמרא מסכת יבמות (דף עט ע"א)

⁴ ירמיה פרק לא, פסוק ז

⁵ ויקרא פרק יט, פסוק טז

⁶ בראשית פרק ט, פסוק ו

האם חיי האם קודמים לחיי הולד? 'ערך המקודש ביותר בסולם הערכים של עם ישראל הוא ערך החיים'

תורתנו תורת חיים היא והערך המקודש ביותר בסולם הערכים של עם ישראל הוא ערך החיים שנאמר: "ושמרתם את חקוטי ואת משפטי... וחי בהם"⁷ וכל התורה כולה נדחית מפני החיים. אך קיים ערך נוסף שהוא למעלה מערך החיים, והם ג' העבירות החמורות שעליהם כתב הרמב"ם (פרק ה מהלכות יסודי התורה הלכה א): כל בית ישראל מצווין על קידוש ה' וחייבים ליהרג ולא לעבור על עבודת כוכבים, גילוי ערויות, ושפיכות דמים, וכל מי שנאמר בו "יהרג ואל יעבור" ונהרג ולא עבר, הרי זה קידש את ה'⁸.

וכך גם נהגו הקדושים בימי השואה, כאשר נתפסו ילדיהם בידי הצוררים והיה ניתן לשחררם תמורת כופר, אך ידעו שאם ישוחררו נתפסו ילדים אחרים במקומם, ולכן ויתרו הורים על ילדיהם כדי שלא לעבור על איסור שפיכות דמים של הילדים האחרים, וכך נהרגו גם קטנים יחד עם הגדולים על קידוש ה' ונמנעו מלשפוך דם.

אין חיוב לאשה להסתכן כדי להציל עוברה

אולם כאשר עומדת לפנינו השאלה האם חיי האם קודמים לחיי העובר? התשובה לכך: אם העובר מסכן את חיי אמו, דינו כ'רוודף' ומותר להרגו, בכדי להציל את חיי אמו, כמבואר במסכת אהלות (פרק ז משנה ו) "האשה שהיא מקשה לילד, מחתכים את הולד במעיה, ומוציאים אותו מפני שחייה קודמים לחייו, וכך הורה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שאין האם חייבת להכניס עצמה לספק סכנה, להצלת העובר, כשם שאין אדם חייב להכניס עצמו לספק סכנה, כדי להציל אחרים מסכנה.

אבל מותר לאם להסתכן להציל העובר

אולם אם תאמר האשה: "רצוני להוליד אף שההריון כרוך בחשש סכנה, נתיר לה זאת, כפי שהורה מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל, למורנו הגר"י זילברשטיין (יבלחט"א) את פסק החזון איש דלהלן:

לפני שנים רבות התעוררה שאלה בדבר אשה הרה, שסבלה מיתר לחץ דם, וגם מבעיות קרדיולוגיות. שני רופאים אמרו שחייבים להפסיק את ההריון, ואילו רופא אחד חיווה דעתו שאפשר להמשיך, ושאלו את החזון איש זצ"ל האם חייבת להפסיק את ההריון, והשיב החזון איש זצ"ל: שהרשות נתונה לאשה להמשיך את ההריון, אם היא רוצה בו⁹.

ולכאורה הדברים צריכים ביאור, כיצד הורה החזון איש זצ"ל שהאשה רשאית להמשיך בהריון המהווה סכנה לחייה של האם? והרי הלכה פסוקה היא שאסור להיכנס לסכנה, בכדי להציל את הזולת, כמבואר בתלמוד (מסכת בבא מציעא, דף סב ע"א) 'חייך קודמים לחיי חברך'? ואם כן מדוע התיר החזון איש לאשה הרה להסתכן לצורך עוברה?

⁷ ספר ויקרא פרק יח, פסוק ה

⁸ גם קטנים מצווים על קידוש ה'

ובספר ליקוטי הרמב"ם ביאר שהרמב"ם הדגיש הרמב"ם וכתב "כל בית ישראל מצווים על קידוש ה'" בכדי ללמדנו שגם קטנים, הפטורים ממצוות חייבים במצות קידוש ה', כפי שמסופר על חנה ושבעת בניה שנהרגו על קידוש ה', ולא עבדו עבודה זרה. כמבואר בתלמוד (מסכת גיטין נו ע"ב).
⁹ והעיד הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל שההריון עלה ב"ה יפה, ולאם ולבנה שלום. הבן כבר זכה לראות נכדים, והאם-נינים.

בהריון יש היתר מיוחד להסתכן - "מן הנעלמות מרהיבי עין ומפליאי לב, יצירת האדם בבטן"

והתשובה לכך היא: בהריון מצינו היתר מיוחד להסתכן, כפי שנאמר בתלמוד (מסכת יבמות דף יב ע"ב) על חשש סכנה באישה מעוברת- "השמים ירחמו, שנאמר שומר פתאים ה'", שהרי כל הריון הוא סכנה ומלווה בחסדי ה', ואשה בהריון היא בבחינת ארון קודש, מאחר ויש בה תינוק הלומד תורה ונר אלוקים על ראשו וצופה מתחילת העולם עד סופו, ומפתח שלה ביד השם יתברך עם השגחה מיוחדת מאתו, 'והבוטח בה' חסד יסובבנו'.

וכפי שביאר החזון איש (במחיצת החזון איש", עמוד 340): "כל תהליך הלידה הוא מנפלאות הבורא. בדרך הטבע אי אפשר להבין כיצד מגיח התינוק מרחם אמו. כלום ידוע לרופאים כמה נפלאות עתיד הקב"ה לעשות עוד כאשר תקרב ללדת?". הקדוש ברוך הוא, הפליא לעשות, לא אירע מכשול, וכאשר מלאו ימיה תלד תינוק בריא ושלם, וגם לה היה שלום".

החכמה העצומה הטמונה בגוף האדם

וכך כתב החזון איש ב"אמונה ובטחון" (פרק א), בלשונו הזהב: "מן הנעלמות מרהיבי עין ומפליאי לב, יצירת האדם בבטן, ודירתו שם תשעה ירחים בחיים מסודרים, חיים נעימים, הולך וגדל, הולך ומתפתח. ובהגיע זמנו לצאת, שובר דלתות אמו ויוצא, וכל זה ערוך בסוד היצירה, כוחות משולבות אשה אל אחותה, וכל הגלגלים סובבים על משמרתם, וכל אופן שומר תפקידו, ושוקד על עבודתו במהירות נפלאה, עד שמוציאים לפועל ילד חי מחודש ומצוחצח, וסוף המעשה במחשבה תחלה בלב יוצר כל היצורים. ובצאתו, נבראו בשבילו שדי אמו להניקו חלב למזונו. ויצו הבורא כח שאיפה נפלאה בלב האם, לטפל עם היונק שלה בלי לאות, ואנו קוראים אותו "אהבה" של האם. גם הוכן כח פועל ביניק הנולד למצוץ שדי אמו ולהתענג על חלבה, עכ"ל".

נמצאנו למדים שכל מערכת הפריה היא ניסית ומעל הטבע, ואף שבדרך כלל אנו נוקטים 'שאינן סומכים על הנס', בהריון אנו מחכים שיבא, שמחילתו ועד סופו הוא נס אחד גדול.

רצון להריון בסיכון אינו נובע מתוך זלזול בערך החיים, אלא צורך נפשי - נשי

בנוסף הסיבה שניתן לאשה הרה רשות להסתכן לצורך עוברתה זאת מפני שקיים צורך נפשי באשה להבאת ילדים לעולם, ואם לא תזכה להשלים משאלתה, היא עלולה להיפגע נפשית, שהרי כבר אמרה רחל אמנו ליעקב אבינו: "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בראשית ל, א), וכיון שרצונה להרות אינו נובע מתוך זלזול בערך החיים, יכולה לסמוך על חסדי ה', למען השאיר לה בעולם יד ושם.

מותר לסכן חייו עבור הצלת בנו שעמדת דורות, נחשבת כהצלת רבים

שהרי קיים הבדל מהותי בין הצלת הזולת לבין הצלת בנו, וזאת לפי מה שכתב היעב"ץ בספרו "מגדל עוז" (אוצר הטוב פנה א אות פה) שמותר לאדם למסור עצמו למען הצלת בנו. והסיבה לכך היא: שבכלל הצלת הבן, הוא הצלת זרעו הדורות הבאים אחריו, ואם כן נחשב הדבר להצלת רבים, שמותר לאדם למסור עצמו למען רבים, כשם שמסרה עצמה אסתר המלכה למען הצלת עם ישראל¹⁰.

¹⁰ וכן מצינו בתלמוד ששיבחו את לולוינוס ופפוס אחיו, שמסרו נפשם להצלת רבים כמבואר במסכת תענית (דף יח ע"ב)

י'הבן שנותר לפליטה היה לא אחר מאשר פאר דורנו

וכפי שיעיד הסיפור הבא שלפנינו: אישה בהריון שהגיע למרן הרב שך זצ"ל והתלוננה שגידול הילדים מאוד קשה לה, ולכן היא רוצה להפיל הרב שך זצ"ל סיפר לה סיפור: בקהילה קטנה באירופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, חיה אשה צדקנית. עשרה ילדים נולדו לה. בשעה שהיתה מעוברת עם אחד מהם, חל סיבוך כלשהו, והרופאים יעצו לה לבצע הפלה, חלילה וחס. האשה הצדקנית לא שמעה בקול הרופאים, הלכה בתמימות עם בוראה, ולבסוף נולד לה בסיעתא דשמיא בן נוסף בריא ושלם.

לא עברו שנים רבות, והגיעו ימי הזעם, ימי שואת אירופה, ושמונה מתוך ילדיה עלו על המוקד על קידוש שמו יתברך. רק שנים מילדיה נותרו לפליטה: בן ובת. הבן שנותר היה הבן ההוא שהאשה התעקשה שיוולד בריא ושלם. והנה מכל בניה דווקא הוא ניצל! דווקא הוא היה זה שהשאר שם ושארית למשפחתה!

הוסיף מרן הרב שך זצ"ל. את יודעת מי היה אותו ילד? ... אני.

בזכות זה שאמי החליטה לא לוותר עלי, נשארתי אני יחיד מהמשפחה, לולי זה לא היה נשאר מהמשפחה כלום, כולם היו נכחדים חלילה בשואה האיומה. אמר מרן לעולם אי אפשר לדעת מאיזה ילד תבוא הנחת, ואיזה ילד ימשיך את שושלת המשפחה, ואין לוותר על אף ילד, כי כל אחד הוא עולם ומלואו.

מה משיבים לאשה הכואבת ושואלת למה נכנסה להריון שלא כמתוכנן?

אישה שלא בסכנת נפשות אבל ההריון מטריד אותה, ושואלת 'למה נענשתי'? ! ניתן להשיב לה על פי מה שמסופר בתורתנו הקדושה (ספר בראשית פרק ד, פסוקים: י"ט-כ): "ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה, ושם השנית צילה". ופירש על כך רש"י: שכך נהגו דור המבול, שלוקחים להם שני נשים, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה אותה כוס של עיקרין כדי שתעקר, בכדי שההריון לא יכחיש את יופיה. ועדה ניודע להריון, וצילה נודע לתשמיש, ולכן נקרתה בשם צילה על שם שיושבת בצילו.

והנה הפסוקים מתארים שצילה ילדה בת בשם 'נעמה' כפי שאומרת התורה (פסוק כב) "וצילה גם היא ילדה את תובל קין, ואחות תובל קין נעמה". כלומר שאירע הריון שלא כמתוכנן¹¹, ונולדה מכך "נעמה", שלימים התחתנה עם 'נח'.

והנה אם נתבונן נראה שכל העולם כולו המשיך להתקיים בזכות "ההריון בטעות" של צילה, שהרי תקופה קצרה לאחר מכן, הגיע מבול ששטף את כל העולם, ורק תיבת נח נשארה בעולם, אם אשתו ובניו.

ולא זו בלבד אלא שדרשו רבותינו (בראשית רבה פרשה כט אות ה) את סמיכות הפסוקים "ונח מצא חן" לפסוק "אלה תולדות נח", ללמדנו שנח מצא חן להינצל מהמבול רק בזכות בניו, וכתב על כך בספר חסידים (סימן תקא) "יש וילד או בן או בת הפודה את אביו ואת אמו מן המות"

¹¹ נשאלת השאלה איך צילה ילדה הרי השקוה כוס של עיקרין? השיבו על כך בעלי התוספות שכוס העיקרין למרות היותו תמיד אמצעי מניעה, הפעם לא הצליח וצילה ילדה.

הרי לנו שאסור להתלונן על דרכי השם יתברך כי אנחנו קצרי רואי. ואף שכעת נראה לאשה שההריון 'הלא מתוכנן' הגיע כדי להביא לה סבל, למעשה הוא יביא לה חיים וגם לעולם כולו.

לא לחבול בארבעים יום שטרם השם יתברך לצור צורת העובר

ואנא בת ישראל גיבורת רוח! לא נחבול בארבעים יום שטרם השם יתברך לצור צורת העובר, שהרי על תקופת המבול שירד על הארץ נאמר בתורה "...ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה..."¹², וביאר על כך רש"י: מה הטעם שהמבול היה ארבעים יום? ארבעים יום, כנגד יצירת הולד, שקלקלו להטריח ליוצרים לצורת ממזרים.

אלא נלמד מכך על השכר הגדול, המצפה לאשה בכך שלא תחבול במה שטרם יוצרנו בארבעים יום, ביצירה חיובית, ובקיום דברו "פרו ורבו ומלאו את הארץ". ובכך נעשתה שותפה להשם יתברך ביצירת ולד יפה ומתוקן להיות צדיק בעולם, כי אישה זו היא גיבורת רוח, וודאי שלא יטוש אותה השם יתברך.

קבלת דין שמים באהבה מסייעת לולד

כי בכך שאנו מקבלים דין שמים באהבה אנו מסייעים לעובר, כפי שהעיד הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל¹³ "יש לידע כי הכל מן השמים, לכן צריך לקבל באהבה כל מה שעושה השם יתברך, ואז בזכות זה והביטחון בו ובקשת רחמים ממנו, יברך את האשה שתלד ולד קיים ובריא ושלם לאורך ימים ושנים".

למה נולדים ילדים בעלי מומים? והאם מומי העובר מתירים הפלה?

על השאלה "למה נולדים ילדים בעלי מומים? ניתן ללמוד מרבתינו דעת זקנים¹⁴ המספרים שבשעה שעלה משה רבינו ההרה, ראה בן אדם הבא לשתות ב'מעין', ונפל ממנו ארנק מלא בדינרים והלך לו. לאחר מכן בא אדם אחר ומצא הארנקי לקח אותו והלך לו. הראשון שאיבד את הארנק חזר לבקש את הארנקי שלו, ומצא אדם אחד על המעיין, אמר לו אתה לקחת ארנקי? אמר לו, לא לקחתי כלום! עמד עליו והרגו. ראה משה רבינו כך ואמר לפני הקדוש ברוך הוא: "רבוננו של עולם! הודיעני נא את דרכך? כך וכך ראיתי ותמהתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כל מה שראית דין אמת הוא, בעל הארנקי נִנְכָה מאותו שִׁמְצָאָה ובא בעל האבדה ומצא את אבדתו. ואותו שנהרג הרג לאביו של ההורג, ואנכי אינתי לידו בכך. אמר משה: "והאלקים אנה לידו".

תורתנו תורת אמת מלמדת אותנו שאין להתפלל על דרכי השם יתברך, אף כאשר לנו הם נראים תמוהים. שאין אדם בעל עיניים מצומצמות מסוגל לראות יותר ממה שרואה במשך שנות דור, אולם בורא עולם ומנהיגו המנהיג עולמו בכל דור ודור, וודאי שהוא מסדר את חשבונותיו של כל יחיד ויחיד על פי המגיע לו מגלגולים קודמים¹⁵.

¹² בראשית פרק ז, פסוק ד

¹³ אגרות משה (חושן משפט חלק ב סימן סט)

¹⁴ מבעלי התוספות

¹⁵ וכבר המשיל יפה החפץ חיים את תעלומות העולם, לאדם שנכנס לבית הכנסת ומצא את הגבאי מחלק עליות, ובוחר רק בכמה אנשים ספורים, ואת כל הציבור משאיר ללא כל כיבוד. תמה מאד ואמר לגבאי: הסבר נא לי פשר הדבר, במה עולים אנשים אלו על כל אנשי בית הכנסת שבחרת דווקא

וכעת נענה על עצם השאלה: "האם מומי העובר מתירים הפלה?" - התנ"ך¹⁶ מספר על נבואת ישעיהו הנביא, לחזקתו המלך בעת חוליו: "בימים ההם חלה חזקתו למות ויבוא אליו ישעיה בן אמוץ ויאמר אליו, כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה" ובתלמוד (מסכת בבבא, דף י"א) מבואר הטעם לכך שנגזר על חזקתו למות, הוא משום שלא עסק בפריה ורביה, ותשובת חזקתו המלך לישעיהו הנביא הייתה: הטעם שאינני עוסק בפריה ורביה, משום שרואה אני ברוח הקודש שיוולדו לי בנים שאינם הגונים. ענה לו ישעיהו - "אין לך להתערב בנסתרותיו של הקב"ה. עליך מוטל לעשות מה שניצטווית, והטוב בעיני הקב"ה יעשה".

הרי לפנינו שחזקתו היה בטוח שיוולד לו בן רשע, ובכל זאת היה מחויב לעסוק בפריה ורביה, על אף אחת כמה וכמה במקרה שאין לנו בטחון מוחלט שהילדים יולדו בעלי מום או ימותו ר"ל שאסור להפיל, שהרשע טוב מותו מחייו ואומלל הוא יותר מבעל מום, הרי לפנינו שגם עובר בעל מום אסור להפיל.

מאתו יתברך לא תצא הרעה

וזאת מפני שחובת האדם בעולמו לעשות את אשר נצטווה בתורתנו הקדושה, מבלי להתערב בחשבונותיו של הקדוש ברוך הוא, שעל זה נאמר: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמיה דקודשא בריך הוא לעביד". כלומר, מהשם יתברך לא תצא רעות רק טובות, ואפילו אם יולד ילד שיסבול כל חייו, וודאי טובה היא לו, וזכות מצוה זו תעמוד להורים שיוולדו להם בנים חיים וקיימים עוסקים בתורה ובמצוות.

בתוך הרעה טמונה הטובה

שהרי כבר ביארנו בתחילת המאמר שהולדת ילדים והבאתם לעולם טובה היא להם, אפילו שזמן מועט אחרי לידתם יטביעו אותם ביאור, בכדי שיזכו לחיי עולם הבא, ואם כן הוא הדין בשאלתנו נאמר: שעדיף להיוולד בעלי מום ולזכות לחיי העולם הבא, מאשר לא להיוולד כלל. ואילו נפתחו לפני האדם שערי שמים עם כל סודותיהם העמוקים, היה רואה את הטובה הצפויה לו מתוך הרעה, כפי שמעיד רבי חיים ויטאל (שער הגלגולים, בהקדמתו בשער השרשים).

ידיעת שפת העופות, טובה או רעה

ולכן גם כעת שלא נפתחו לנו שערי שמים נשריש בלבנו ידיעה זו שהקדוש ברוך הוא טומן בתוך הרעה טובה, גם אם אין לנו רואים זאת באופן מוחשי כפי שמתאר המעשה באחד שבא לפני שלמה המלך וביקשו שילמדנו את שפת ציפורים ובעלי החיים.

בהם שיעלו לתורה? ענה לו הגבאי: אילו היית מבקר כל שבת בבית הכנסת, היית נוכח לראות שכל אחד מהציבור מקבל את כבודו, ואלו שלא נתכבדו בשבת זו נתכבדו בשבתות אחרות. אולם אתה רק שבת אחת בלבד מבקר כאן, ולכן התמיהה גדולה בעיניך. והנמשל הוא...
¹⁶ ספר מלכים"ב פרק כ, פסוק א

שלמה המלך הסביר לו, שהוא רק יפסיד מזה, אך ללא הועיל. המשיך לבקש ולהתחנן, עד ששלמה המלך נענה לו ולימדו, ויצא האיש שש ושמה. יום אחד שמע שתי ציפורים משוחחות ואמרות שהתנגולות שלו ימותו בדבר תוך ימים ספורים. הלך האיש ומכר את לולו, וכאשר שמע, כן היה, אחר שמכר את הלול מתו כל התנגולות.

שמח האיש על אשר עשה את הצעד הנכון בלומדו את שפת הציפורים. לאחר זמן שמע שוב שתי ציפורים משוחחות שביתו עומד להישרף. הלך מהר ומכר את ביתו, ושוב התקיימו הדברים, והאיש צהל ושמה. ויהי היום והוא שומע שוב את שתי הציפורים אומרות שהוא הולך למות. ויקום האיש וילך הלוך ובכה, ויעמוד לפני שלמה המלך, ויספר לו את אשר שמע. ויען שלמה המלך ויאמר לו:

השם יתברך מקדים סבל למנוע גזר דין קשה

כבר נגזרה עליך גזירה רעה זו מזמן, אך מדת הרחמים ביקשה מהקב"ה שימתיק לך את הגזירה, ויחליף זאת על רכושך, וכאשר תצדיק עליך את הדין תקרע גזר דינך. אך אתה ברוב אוילותך הלכת והתחמקת כל פעם מהגזירות, ועתה לא נותר אלא לקחת את נשמתך, לו חכמת והיית מקבל גזירת שמים באהבה, היית את נפשך מציל.

ומכאן נלמד אנו שאם חס ושלום, דווקא צער זה של עובר בעל מום פודה את נפש ההורים ממות, והשם יתברך משיב חיים ובריאות לכל העוסקים בהענקת חיים לזולת, כי הוא מלך החפץ בחיים.

בזכות הילד המפגר זכו לחיים

ודבר פלא כתב הגהות ר' אליהו בעל שם¹⁷ על כך שאנו מחללים שבת גם על עובר שוודאי ימות, והרי ידוע שהטעם לכך שאנו מחללים שבת הוא הכלל: "חלל עליו שבת אחת כדי שיזכה בשבתות הרבה", ואם כן היכן ישמור שבתות הרבה עובר זה שראשו מרוצץ?

וביאר ר' אליהו בעל שם, הסיבה לכך שאנו מחללים שבת גם על עובר חולה זה הוא מפני שכל משפחה ועיר נדונות לפי הרוב, ואם רובם צדיקים נדונים כולם לחיים, ואם כן בגלל ילד זה שראשו מרוצץ יזכו כולם לחיים, מאחר והוא צדיק גמור. נמצא שפעמים רבות הקב"ה נותן חיים אף לאלו שאינם זכאים לחיים מחמת הילד החולה הנמצא במשפחתם, כשהם מטפלים בו במסירות.

גודל מעלת נשמת השוטה

בנוסף לכך יש לספר להורים שנולד להם בן כזה את המסופר בספר 'לב אברהם' (פרק יא) שהחזון איש אמר כמה גדולה וטהורה היא הנשמה של אדם שוטה, הנמצא בעולם ללא צורך, כי אם להשלמת ולתיקון נשמתו, וכמה גדולה הזכות של ההורים שנולד להם בן כזה. וילד כזה עבר פעם לפני החזון איש וצ"ל, וקם בפניו באומרו: "עוברת כאן נשמה טהורה וגדולה". וידוע גם מהספרים הקדושים,

¹⁷ על ביאורי המהרש"ל לסמ"ג, הלכות שבת עמוד מב

שלפעמים פוסקים בשמים על אדם גדול שכל חייו קיים מצוות ופעם אחת חטא בעוון, שחייב הוא להתגלגל בעולם הזה כדי להשלים במה שפגם, ולרוב נשמות אלו מתגלגלות בגוף אילם חרש או שוטה, כדי שלא יחטא בעוונות אחרים בגלגולו החדש¹⁸.

מעשה בראשית לדעתם נבראו

וכלל גדול לימדונו רבותינו ז"ל (מסכת חולין דף ס ע"א): מעשה בראשית לדעתם נבראו, בצביונם נבראו, לדעתם - שהודיעם שיבראו והם נאותו. **בצביונם** - בדמות שבחרו להם, ששאלם אם רצונם להבראות והם השיבו הן! הרי לפנינו שכל מעשה בראשית הודיעם באיזו צורה יבראו ולאיזה תכלית, והם קבלו והסכימו, וגם את אופני צורתן, הן ניאותו להסכים ולקבל.

חיי העוה"ז והסבל שבם הם תנאי להשגת חיי הנצח

וכתב ה"אור חדש": על דברי הגמרא הנזכרים שהדבר צריך ביאור: כיצד נשמות אלו הסכימו לבוא לעולם הזה בצורה של טפש או עני? ! אלא שמכאן יש ללמוד עד כמה יקרים הם החיים בעולם הזה, עד שכדאי לבוא הנה ולחיות בטפשות ובעניות, לחיות עם שכל מועט, ולסבול חרפת עוני כל החיים, אך ורק כדי לעבור עולם זה שהוא התנאי להשגת חיי הנצח, שרק העולם הזה מועיל להשגת הנצח, על ידי קיום מצוות התורה.

בברכת התורה

יהונתן מאיר שלוש, ביה"ד בית - דוד

¹⁸ ילד עם מום יכול להגיע להישגים

בנוסף לכך לרופא להמתיק את הגלולה המרה ולומר שגם ילד עם מום יכול לצמוח פאר בעם ישראל, ויוכיח על כך גביהה בר פסיסה שסבל ממומים קשים, והציל את עם ישראל בחכמתו, כמבואר בסנהדרין (דף צא ע"א).